

Ongewenst gedrag is ook gedrag

De neiging van veel docenten is om dat wat ongewenst wordt gevonden, te willen onderdrukken. De vraag is of dat de juiste keuze is, zegt coach Ivo Mijland. Ongewenst gedrag is immers ook gedrag en met gedrag proberen mensen te communiceren met hun soortgenoten.

Enkele zinnen die Mijland oppikte tijdens een lesbezoek bij een startende docent:

‘Gedraag je nou eens!’

‘Dat gedrag accepteer ik niet.’

‘Als je je niet kunt gedragen, dan donder je maar op!’

‘De volgende les wil ik dat jullie je anders gaan gedragen.’

Mijland: ‘In vijftig minuten registreerde ik in het totaal zes keer het woord gedrag of een afleiding daarvan. Alle zes keren was er sprake van een negatief gebruik van het begrip. De neiging van veel docenten is om dat wat ongewenst wordt gevonden, te willen onderdrukken. De vraag is of dat de juiste keuze is. Ongewenst gedrag is immers ook gedrag en met gedrag proberen mensen te communiceren met hun soortgenoten.’

Meester Staal

In de jaren twintig liet schrijver Theo Thijssen, bekend van Kees de Jongen, in zijn dagboekroman *Het gevoel van Meester*

Staal al zien dat geluk maakbaar is. Meester Staal werkt met passie in een klas van veertig kinderen, voor wie overleven een belangrijker thema is dan ontwikkelen. Maslowiaans: ze waren druk doende met de onderste trede van de piramide, die van de fysiologische behoeften. Een klas begeleiden – die een serie aan problemen met zich meeneemt – is mogelijk, zo leert meester Staal ons. Kan dat ook in 2010? Een onderwijsjaar waarin we in een klas van dertig te maken hebben met zeven leerlingen met PDD-NOS, drie ADHD'ers, een ODD'er en twee dyslectische leerlingen? Uiteraard met bijbehorende gedragingen? Gedragingen die zelfs botsen. De ADHD'er die zoekt naar mogelijkheden om hyperactief te reageren, terwijl de leerling met Asperger voortdurend op zoek is naar rust. Toch is er een algemene behoefte, die op ieder mens van toepassing is: we verlangen naar invloed op onszelf en op anderen.

Invloedsbesef

Leerlingen zijn in al hun kwetsbaarheid voortdurend op zoek naar invloed op hun leven. Zij voeren een constante strijd, waarin bewust en onbewust keuzes gemaakt worden, in de hoop dat die keuzes bijdragen aan hun eigen en andermans welzijn. De keuzes worden getoetst door de reacties van de omgeving te lezen. Meestal verloopt dat proces voorspoedig (er gaat op school veel meer goed dan dat er “fout” gaat). De mens wikt en weegt, neemt beslui-

TEKST: IVO MIJLAND
BEELD: iStock

ten, toetst die besluiten en ontvangt erkenning van anderen als het gedrag bijdraagt tot een goed gevoel voor de persoon zelf en voor zijn omgeving. Zo ontstaat het besef invloed te hebben op het welslagen van je leven. Soms dreig je die invloed te verliezen. Tref je liefdevolle mensen aan die zien dat dat lastig voor je is, die merken dat je even niet weet wat wijsheid is, die begrijpen dat je negatieve gedrag vooral bedoeld is om contact te maken, dan herwin je je invloed en kom je vaak snel terug op het constructieve vlak. Gewenst gedrag ontstaat dus bij het idee dat je invloed hebt op jezelf en je omgeving. Of zoals een leerling het laatst zo mooi verwoordde: “De leraar liet merken dat ik het goed gedaan had dit schooljaar en bedankte me daarvoor. Ik dacht toen: eigenlijk is het wel zo, dat het goed ging, heb ik ook aan mezelf te danken. Ik dacht eerst altijd dat ik alleen de leraar dankbaar moest zijn en was verrast dat hij mij ook bedankte.”

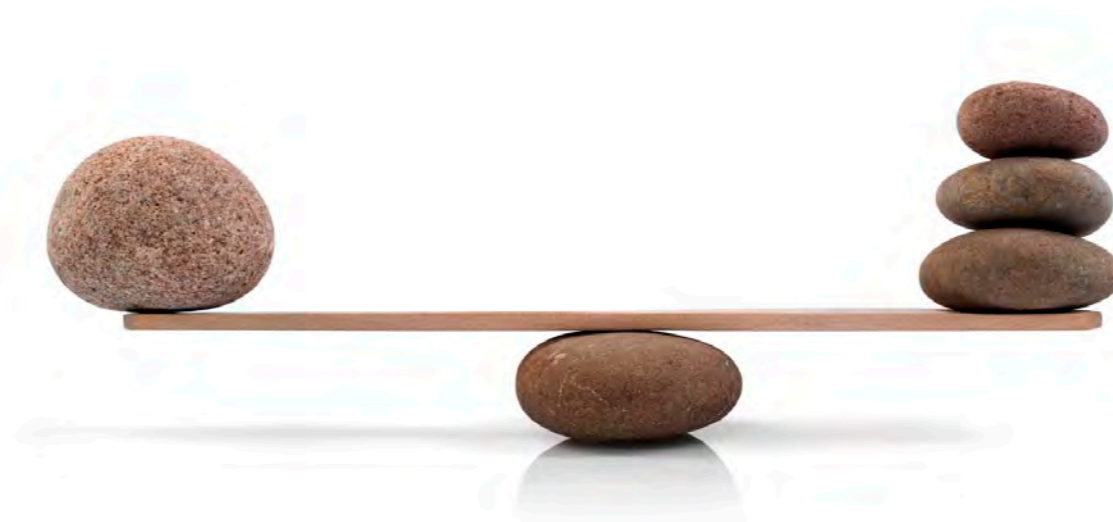
Beschadigen

Helaas loopt het niet altijd volgens gewenste protocollen in het onderwijs.

Leerlingen kiezen soms voor ongewenst en onaangepast gedrag. Mijland: ‘We hebben de neiging dat gedrag te onderdrukken, te stoppen, af te binden, zoals we een bloedende wond stelpen. In ultieme pogingen willen we gedrag dressereren tot dat wat we wensen. We realiseren ons daarbij vaak onvoldoende de diepere drift die het ongewenste gedrag naar boven haalt. We vermoeden vaak erg snel dat het gedrag bedoeld is om beschadigingen aan te brengen aan leraar of school.’

Toch zijn er volgens Mijland vermoedelijk maar weinig leerlingen, die met ongewenst gedrag een poging doen de ander bewust te beschadigen. Het lijkt veel vanzelfsprekender, te vermoeden dat ongewenst gedrag een destructieve manier is om invloed te verwerven in je leven. En warempel, niet zonder succes. Ongewenst gedrag levert veel verbinding op met anderen: mensen worden boos op je, geven straf, sturen je zelfs naar een personeelslid van een hoger echalon. Je krijgt invloed op het systeem, als je ongewenste dingen doet. Mijland: ‘Als we de term gedrag psychologisch duiden: met gedrag proberen we in het systeem onze positie te beschermen of liever nog: te verbeteren. Daarbij schuwt de mens niet om anderen of zichzelf te beschadigen.’

Gewenst gedrag ontstaat bij het idee dat je invloed hebt op jezelf en je omgeving

‘Er zijn maar weinig leerlingen, die met ongewenst gedrag een poging doen de ander te beschadigen’

Balans van geven en ontvangen

Als we gedrag ontmoeten, is het dus zinnig om de ander niet zijn invloed af te pakken, legt Mijland uit. Een leerling die zich niet gedraagt alleen maar straffen, is een eenzijdige keuze waarbij alle invloed bij de leraar ligt en de leerling invloed verliest. Een leerling alleen maar pampieren en begrijpen is hetzelfde, maar dan andersom. In dat geval krijgt de leerling alle invloed en levert de leraar een stukje autonomie in. De keuze moet dus zijn: hoe vind je een balans in invloed geven en invloed nemen. Een aantal stappen werken helend in het herstellen of onderhouden van de relatie met leerlingen, klassen, collega's, bazen, partners en andere belangrijke relaties in je omgeving.

- 1 Neem jezelf en de ander serieus. Dat betekent dat je altijd bereid moet zijn om te luisteren naar wat de ander te zeggen heeft over een (on)gewenste situatie in de klas. Als je begrijpt, word je nu eenmaal eerder begrepen.
- 2 Zorg ervoor dat je gewenst gedrag beloont. Maak duidelijk

dat je erbij hoort als je je houdt aan de regels die je samen maakt. Daarbij is het van groot belang om voor jezelf op een rij te zetten wat je eigenlijk wilt in je klas. De klassieke termen rust, reinheid en regelmaat kunnen soms helpen om daar goed over na te denken.

- 3 Geef leerlingen het gevoel dat ze ook hun gevoelens van miskennis mogen uiten. Veel boosheid bij leerlingen wordt gevoed door zaken die ze oneerlijk vinden. Je hoeft het niet

eens te zijn met die miskennis, maar alleen al door te zien wat het met de ander doet, kom je samen weer in het constructieve vlak van invloed.

- 4 Focus je op wat je wilt zien. Het is een hele makkelijke manier om positiever de klas in te gaan. Te makkelijk laten we ons verleiden om ons te richten op wat we niet willen zien en daar veel energie in te laten weglekken.
- 5 Laat merken dat een leerling die invloed verliest er niet alleen voor staat. Geef hem het gevoel dat hij bij tegenslag hulpbronnen kan inschakelen.
- 6 Laat in ieder geval altijd merken dat de leerling er voor jou toe doet. Blijf leerlingen, ook bij overtredingen, vooral ontmoeten. Waarbij je een ontmoeting nastreeft vanuit de betekenis: niet moeten. Daarmee geef je maximale invloed aan de leerling: ik ben beschikbaar, jij bent verantwoordelijk voor het inschakelen van die beschikbaarheid.
- 7 Geef de leerlingen de behandeling die je zelf graag krijgt. Heb jij een hekel aan mensen die hun gelijk halen door harder te gaan praten, doe dat dan ook een ander niet aan.
- 8 Je krijgt en ervaart veel invloed op het moment dat je merkt dat het zin heeft wat je doet. Het verschil tussen inzetnegatie (niet zien wat de ander doet) en inzet erkenning (zien wat de ander doet) is het verschil tussen conflict en relatie. Een van de belangrijkste zoektochten van pubers is en blijft: zie mij! ■

Ivo Mijland is trainer/coach voor Ortho Consult in Oirschot. Hij schreef diverse handboeken voor het onderwijs, onder andere over mentoraat, psychopathologie en groepsdynamiek. Meer weten: www.orthoconsult.nl of www.uitgeverij-quirijn.nl